

پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان (CCBO)

دکتر آدیس کراسکیان
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

اشاره

مهارت مقابله‌ای^۱ به فعالیت‌ها و شناخت‌هایی اطلاق می‌شود که کنترل‌کننده شرایط پراسترس‌اند و همراه با رشد کودکان و نوجوانان، ضمن تغییر اختصاصی‌تر می‌شوند (اسکینر^۲، و زیمر^۳، ۲۰۰۷؛ به نقل از فلاحی، کافی ماسوله، خسرو جاوید، کریمی لیجاهی، و اسکندری، ۱۳۹۶).

از دیدگاه لازاروس^۴ و فولکمن^۵ (۱۹۸۴) مقابله عبارت است از تلاش‌های فکری، هیجانی و رفتاری فرد که هنگام روبه‌رو شدن با فشارهای روانی به منظور غلبه کردن، تحمل کردن یا به حداقل رساندن عوارض استرس به کار گرفته می‌شود.

تدابیر مقابله‌ای افکار و رفتارهایی هستند که پس از روبه‌رو شدن فرد با رویداد استرس‌زا به کار گرفته می‌شوند. در حالی که منابع مقابله‌ای ویژگی‌های خود شخص هستند که قبل از وقوع استرس وجود دارند؛ مانند برخورداری از عزت‌نفس، احساس تسلط بر موقعیت، سبک‌های شناختی، منبع کنترل، خوداثربخشی و توانایی حل مسئله (وفایی بوربور، ۱۳۷۸). از جمله امور مهم در این رابطه، ارزیابی فرد از توانایی‌های خودش برای روبه‌رویی با مسئله است. این ارزیابی‌ها ممکن است

مطابق با واقعیت و توانایی‌های واقعی فرد باشد و یا مطابق با واقعیت و توانایی‌های او نباشد ولی هر چه هست، برداشت‌های فرد از توانایی‌ها و قابلیت‌هایش تعیین‌کننده اصلی برای مقابله با دشواری‌هاست. اگر فرد احساس ناتوانی کند، با وجود همه مهارت‌هایی که آموخته است نخواهد توانست از عهده مشکل برآید. ارزیابی افراد از توانایی خود برای روبه‌رویی با مسائل طی سه مرحله شکل می‌گیرد که در شکل دادن به رفتارهای مقابله‌ای خیلی مؤثر است:

۱. در این مرحله، فرد موقعیت پیش‌بینی‌کننده استرس و تهدید را ارزیابی می‌کند؛ مثلاً از خود می‌پرسد که آیا موقعیت تهدیدکننده است یا خیر.
۲. در این مرحله، فرد توانایی خود برای انجام دادن کاری در ارتباط با موقعیت استرس‌زا را ارزیابی می‌کند؛ مثلاً از خود می‌پرسد که برای حل مسئله پیش آمده چه می‌توان کرد.
۳. در مرحله سوم فرد به ارزیابی مجدد موقعیت می‌پردازد که آیا قضاوت او از موقعیت یا منابع موجود برای روبه‌رویی درست بوده است یا نه. او رفتارهای خود را بر این اساس تعدیل و بازسازی می‌کند (دافعی، ۱۳۷۶).

کلیدواژه‌ها: روایی، اعتبار، رفتارهای مقابله‌ای، کودکان

۶ پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان

هرناندز^۶ (۲۰۰۸) پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان^۷ را برای کودکان ۱۰ تا ۱۶ سال ساخته است. این پرسش‌نامه ۵۷ سؤال و سه مؤلفه دارد:

- انحراف از مشکل به سمتی دیگر، شامل عباراتی است که عادت‌ها و حمایت خانواده، تفکر مثبت و حواس‌پرتی را می‌سنجد. بیشتر راهبردهای کنار آمدن در این عامل ممکن است براساس منحرف ساختن توجه نوجوانان از مشکل جاری به سمت موضوع دیگری باشد.

- کنار آمدن با مشکل به منظور بهبود مشکل یا سعی در یافتن راه‌حل مسئله و بیان هیجان از طریق تمرکز بر آن؛ این امکان وجود دارد که استفاده از هر دو روش به‌طور متعادل برای کنار

آمدن موفقیت‌آمیز مفید باشد.

- کنار آمدن ویرانگر؛ بیشتر پاسخ‌های کنار آمدن ناسازگارانه را ارزیابی می‌کند. این عامل شامل کنار آمدن خود تخریبی مانند «مشکل را از خودم دور می‌کنم» و کنار آمدن ویرانگر فیزیکی (مانند آسیب رساندن به وسایل) است.

نمره‌گذاری سؤال‌ها به‌صورت چهار ارزشی شامل گزینه‌های هرگز (۱)، برخی مواقع (۲)، بیشتر مواقع (۳) و تقریباً همیشه (۴) است. هرناندز اعتبار^۸ کل پرسش‌نامه را ۰/۹۴ گزارش کرده و برای بررسی روایی سازه^۹، همبستگی آن را با نمره‌های افسردگی، اضطراب، استرس اجتماعی، تنظیم فردی و مشکلات درونی مورد بررسی قرار داده است.

۶ هنجاریابی در ایران

فلاحی و همکاران (۱۳۹۶) ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان را در بین دانش‌آموزان ۱۰ تا ۱۶ ساله ساکن استان گیلان بررسی کرده‌اند. نمونه این پژوهش ۳۰۰ دانش‌آموز (۱۳۹ دختر و ۱۶۱ پسر با میانگین سنی ۱۳/۲۳ سال) از جامعه آماری بودند که به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در این پژوهش، برای بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی^{۱۰} و تأییدی^{۱۱} استفاده شده است. تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از تحلیل مؤلفه‌های اصلی^{۱۲} و چرخش واریماکس^{۱۳}

تدابیر مقابله‌ای افکار و رفتارهایی هستند که پس از روبه‌رو شدن فرد با رویداد استرس‌زا به کار گرفته می‌شوند. در حالی که منابع مقابله‌ای ویژگی‌های خود شخص هستند که قبل از وقوع استرس وجود دارند؛ مانند برخورداری از عزت‌نفس، احساس تسلط بر موقعیت، سبک‌های شناختی، منبع کنترل، خوداثربخشی و توانایی حل مسئله

7. Children's Coping Behavior Questionnaire(CCBQ)
8. reliability
9. Construct Validity
10. exploratory factor analysis (EFA)
11. confirmatory factor analysis(CFA)
12. Principle components(PC)
13. Varimax rotation
14. internal consistency
15. Cronbachs Coefficient Alpha
16. stability
17. test - retest

منابع

۱. دافعی، مریم. (۱۳۷۶). بررسی رابطه روش‌های مقابله‌ای با ویژگی‌های فردی و سلامت روانی زوج‌های نابارور یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس.
۲. فلاحی، مهناز؛ کافی ماسوله، موسی؛ و دیگران. (۱۳۹۶). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان (CCBQ). *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*. سال بیست و سوم (شماره ۴، پیاپی ۹۱): ۵۰۹۶ - ۴۹۴.
۳. وفایی بوربور، صدیقه. (۱۳۷۸). نقش جهت‌گیری دینی و مقابله‌های مذهبی در استرس شغلی دبیران زن شهرستان همدان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، دانشگاه تربیت مدرس.
4. Hernandez, B.c, (2008). **The children's coping behavior questionnaire: Development and validation** [MA thesis]. Chicago: Loyola University Chicago.
5. Lazarus,S., & Folkman, S. (1984) **Stress Appraisal and coping** NewYork: Springer.

نشان داد که در نهایت، ۴۱ سؤال اندازه‌گیری رفتارهای مقابله‌ای سه عاملی شامل انحراف از مشکل، کنار آمدن با مشکل برای بهبود مسئله و کنار آمدن ویرانگر، بیش از ۶۰/۹ درصد کل واریانس سؤال‌های پرسش‌نامه را تبیین می‌کنند. همچنین، معنادار بودن شاخص‌های برازندگی تأییدکننده الگوی سه عاملی استخراج شده در تحلیل عاملی اکتشافی بود. معنادار بودن نمره کل پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای و نمره اضطراب حالت - صفت کودکان نیز معرف روایی ملاکی پرسش‌نامه پژوهش است. برای برآورد همسانی درونی^{۱۴} نیز از ضریب آلفای کرونباخ^{۱۵} استفاده شده که این شاخص برای نمره کل ۰/۸۹ و مؤلفه‌های انحراف از مشکل، کنار آمدن با مشکل، و کنار آمدن ویرانگر به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۲، ۰/۷۴ گزارش شده است. در نهایت، برای بررسی پایایی^{۱۶} پرسش‌نامه از بازآزمایی^{۱۷} با فاصله زمانی دو هفته استفاده شده است که ضرایب به دست آمده برای مؤلفه‌ها و نمره کل از نظر آماری معنادار بوده‌اند.

پی‌نوشت‌ها

1. Coping
2. Skinner, EA.
3. Zimmer - Gembeck, M.J.
4. Lazarus, S.
5. Folkman, S.
6. Hernandez, B.C.

